Ministerie van Economische Zaken

Groot Project Ecologische Hoofdstructuur

Zesde voortgangsrapportage

Rapportagejaar 2012

foto: Gerhard Hof | Stille Plas bij Loosdrecht

Samenvatting en conclusies

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS), inclusief Natura 2000-gebieden, is het belangrijkste instrument om het teruglopen van de biodiversiteit in Nederland een halt toe te roepen. Niet voor niets herbergt de EHS een groot deel van de Nederlandse biodiversiteit. Daarnaast is de EHS belangrijk voor onze maatschappelijke welvaart en welzijn. De EHS biedt een gezonde groene omgeving en een aantrekkelijk, toegankelijk landschap voor bewoners en recreanten.

Het kabinet Rutte I heeft de verantwoordelijkheid voor ontwikkeling en beheer van de EHS gedecentraliseerd naar de provincies en het ILG beëindigd. Rijk en provincies hebben hiertoe afspraken gemaakt in het bestuursakkoord natuur.

Het kabinet Rutte II heeft de ambitie vastgelegd om te komen tot een robuuste EHS. Dat wil zeggen: een plus op de eerdere afspraken van het bestuursakkoord natuur over de herijkte EHS. De EHS zal robuuster worden doordat hij, in vergelijking met de herijkte EHS uit het bestuursakkoord natuur, zal worden vergroot, kwalitatief zal worden verbeterd en dat verbindingen zullen worden gerealiseerd tussen natuurgebieden onderling en tussen natuurgebieden en hun omgeving. De EHS zal aldus worden ontwikkeld tot een robuust Natuurnetwerk Nederland.

Het kabinet maakt hiertoe afspraken met betrokkenen, in het bijzonder met de provincies als gebiedsregisseur. Deze afspraken zijn opgenomen in het Natuurpact ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland.

De provincies zullen de EHS (op het land) ontwikkelen tot een stelsel van robuuste natuurgebieden van (inter) nationale betekenis, waarvan het beheer structureel betaalbaar is. De Natura 2000-gebieden maken volledig deel uit van de EHS.

De provincies spannen zich in om op 31 december 2013 de planologische begrenzing van het robuuste Natuurnetwerk Nederland afgerond te hebben. Het is de ambitie van het kabinet om in 2027 het dubbele van de ontwikkelopgave uit het bestuursakkoord natuur te realiseren. Hiertoe wordt, gerekend vanaf peildatum 1 januari 2011, minimaal 80.000 ha ingericht voor natuur. De provincies nemen de verantwoordelijkheid om vorm te geven aan deze in het Natuurpact beschreven ambitie. Het kabinet stelt voor deze ambitie jaarlijks gemiddeld € 100 mln. beschikbaar uit de in het regeerakkoord afgesproken € 200 mln. voor natuurintensivering; tevens zetten Rijk en provincies de reeds verworven ruilgronden in voor het realiseren van de ontwikkelopgave uit het bestuursakkoord natuur (40.000 ha), die onderdeel uitmaakt van de ambitie van 80.000 ha.

Uit de voortgangscijfers blijkt dat, evenals in 2011, een aanzienlijke oppervlakte is ingericht binnen de grenzen van de huidige EHS.
Per 1 januari 2011 is 11.770 ha ingericht in de EHS. Het is positief dat er goede voortgang is geboekt met de inrichting in het licht van de in het Natuurpact opgenomen ambitie om in de periode 2011-2027 80.000 ha in te richten.

In 2012 is de oppervlakte natuur in beheer (binnen en buiten de EHS) toegenomen met 3.445 ha.

De opgaven en de begrenzing van de EHS zijn nog altijd in ontwikkeling. Na de begrenzing door de provincies in december 2013 zal duidelijk worden hoe groot de oppervlakte bestaande natuur in de EHS zal zijn en welke oppervlakte daadwerkelijk in de EHS in beheer is.

Met de uitvoering van het Meerjarenprogramma Ontsnippering wordt ingezet op het oplossen van knelpunten tussen natuur en infrastructuur, waardoor het aantal barrières tussen natuurgebieden vermindert. Van de 215 op te lossen knelpunten zijn op 1 januari 2013 68 knelpunten geheel opgelost en 56 gedeeltelijk opgelost. Naar verwachting zullen aan het eind van de MJPO-periode nog 48 knelpunten resteren.

Nederland kent, naast Natura 2000, ook internationale verplichtingen op het gebied van water en soortenbescherming. Het Rijk is verantwoordelijk voor en door de EU aanspreekbaar op het voldoen aan deze internationale verplichtingen, zowel binnen als buiten de EHS. Op grond van het Natuurpact zijn de provincies verantwoordelijk voor het realiseren van de internationale doelen. Voor wat betreft de EHS is afgesproken dat de provincies de beschikbare middelen voor ontwikkeling en beheer gericht zullen inzetten op het realiseren van de internationale verplichtingen door realisatie van de EHS en het voeren van een adequaat beheer.

De provincies leggen over de voortgang van de EHS verantwoording af aan Provinciale Staten. Het Rijk zal deze verantwoording gebruiken voor de monitoring van de internationale verplichtingen. Ik zal eind 2013 een brief aan de Tweede Kamer sturen met een voorstel op welke wijze de Kamer wordt geïnformeerd over de voortgang van het natuurbeleid en hoe de informatie van de provincies hierin kan worden betrokken.

Het bestuursakkoord natuur brengt geen wijzigingen aan in het niveau van planologische bescherming. Het ‘nee, tenzij’-regime en de Spelregels EHS blijven dus ook op de herijkte EHS van kracht. Toepassing hiervan blijft een taak van de provincies.

Sinds de introductie van de EHS in 1990 is de Nederlandse natuur er gemiddeld genomen op vooruit gegaan. Dat geldt zowel voor het areaal, de milieudruk en de kwaliteit als voor de onderlinge samenhang van de natuurgebieden. Dat is echter in veel gevallen nog niet voldoende om de natuur duurzaam in stand te houden en om de internationale biodiversiteitdoelen te bereiken. Blijvende en gerichte aandacht om de biodiversiteit te verbeteren blijft daarom nodig. De ambities van het kabinet om te komen tot een robuust netwerk van natuurgebieden dragen hieraan wezenlijk bij.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zal de effecten van het gevoerde beleid voor het realiseren van de internationale doelen en de maatschappelijke doelen monitoren. Hiertoe zal het eens in de 3 jaar een voortgangsrapportage opstellen.

Inhoudsopgave

Leeswijzer

Deze voortgangsrapportage is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de afspraken tussen de toenmalige minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (nu: Economische Zaken) en de Tweede Kamer over de informatievoorziening over de EHS. In hoofdstuk 2 wordt het EHS-beleid geschetst. De hoofdstukken 3 tot en met 8 volgen de opbouw van de uitgangspuntennotitie van de vaste Kamercommissie en beslaan achtereenvolgens de onderdelen: omvang, kwaliteit, samenhang, planologische bescherming, beoogde effecten van het EHS-beleid en financiën. De laatste paragraaf van deze hoofdstukken bevat, conform de uitgangspuntennotitie, een oordeel over de voortgang.

1. Inleiding

Dit is de zesde voortgangsrapportage in het kader van het Groot Project Ecologische Hoofdstructuur. Deze rapportage heeft betrekking op het jaar 2012. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het besluit van de Tweede Kamer van 26 april 2007 om de EHS aan te wijzen als groot project (TK 30825, nr. 5). Na deze aanwijzing zijn afspraken gemaakt tussen de Tweede Kamer en de toenmalige minister van LNV over aard, omvang en frequentie van de informatievoorziening. De volgende documenten vormen het afsprakenkader voor de informatievoorziening in het groot project EHS:

- de uitgangspuntennotitie van de vaste Kamercommissie voor LNV d.d. 21 november 2007 (TK 30825, nr. 12, bijlage);
- de kabinetsreactie op deze uitgangspuntennotitie d.d. 31 maart 2008 (TK, 30825, nr. 12);
- het verslag van het gesprek op 20 mei 2008 met de rapporteur en de plaatsvervangende rapporteur voor dit groot project en de toenmalige minister van LNV, d.d. 26 mei 2008 (TK 30825, nr. 18, bijlage);
- het algemeen overleg met de vaste Kamercommissie voor LNV op 2 juli 2008 over de informatievoorziening in het groot project EHS en de bovenstaande documenten (TK 30825, nr. 13).

De eerste voortgangsrapportage had betrekking op het jaar 2007 en verscheen op 18 september 2008 (TK 30825, nr. 14). De tweede voortgangsrapportage had betrekking op het jaar 2008 en verscheen op 14 september 2009 (TK 30825, nr. 49). De derde voortgangsrapportage had betrekking op het jaar 2009 en verscheen op 4 oktober 2010 (TK 30825, nr. 59). De vierde voortgangsrapportage had betrekking op het jaar 2010 en verscheen op 19 oktober 2011 (TK 30825, nr. 111). De vijfde voortgangsrapportage had betrekking op het jaar 2011 en verscheen op 17 januari 2013 (TK 30 825, nr. 188; blg-203170).

Herkomst informatie

Voor de informatievoorziening in het kader van het Groot Project EHS is gebruik gemaakt van bestaande informatiestromen. Voor de voortgang van de EHS in 2012 is gebruik gemaakt van de rapportage Natuurmeting op Kaart met peildata 1 januari 2012 en 1 januari 2013. Deze informatie is aangevuld met gegevens (voortgang en bestedingen) van uitvoerende organisaties, zoals Staatsbosbeheer, Dienst Landelijk Gebied (DLG), Dienst Regelingen (DR) en Rijkswaterstaat.

Informatie over de ecologische effecten van het beleid is grotendeels gebaseerd op de Balans voor de Leefomgeving van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), die tweejaarlijks wordt uitgegeven en op 24 september 2012 aan de Minister van Infrastructuur en Milieu is aangeboden.

2. Beleid

De belangrijkste doelstelling van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is het behoud en herstel van de biodiversiteit. Daarnaast draagt de EHS ook bij aan zogenoemde ecosysteemdiensten zoals recreatieve mogelijkheden, welzijn van burgers, beleving, levering van grondstoffen, waterretentie, waterzuivering en waterkering en CO2-opslag.

De EHS is geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan uit 1990 (TK 21149, nr. 2). Aanleiding hiervoor was de voortgaande, algehele achteruitgang van het aantal planten en dieren, de afname van de biodiversiteit en de vermindering van het areaal natuur.

In het Natuurbeleidsplan werd een 'ruimtelijk stabiele ecologische hoofdstructuur' beoogd, waarbinnen 'duurzaam behoud, herstel en ontwikkeling van nationaal en internationaal belangrijke ecosystemen' vorm moesten krijgen. Sinds 1990 is het beleidsconcept verschillende keren bevestigd, uitgebouwd, geconcretiseerd en van nieuwe accenten voorzien. Dit gebeurde onder meer in het Structuurschema Groene Ruimte (1995), de kabinetsnota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' (2000), de Nota Ruimte (2004) en de Agenda Vitaal Platteland (2004).

Vanaf het begin is de EHS een aangelegenheid geweest van overheden en andere partijen, zoals terreinbeherende organisaties, agrariërs en andere particulieren. Met name provincies hebben een prominente rol bij de uitvoering van de EHS. Deze rol werd in 2007 met het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) versterkt, waarin het Rijk meerjarige afspraken maakte met de afzonderlijke provincies over de realisatie van rijksdoelen in het landelijk gebied, waaronder de EHS.

Op basis van de afspraken in het regeerakkoord van 30 september 2010 heeft het kabinet Rutte I de EHS gedecentraliseerd naar de provincies en het ILG beëindigd. Het Rijk heeft hiertoe op 20 september 2011 het Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur gesloten met de provincies. Op 7 december 2011 en 8 februari 2012 hebben Rijk en provincies nadere (uitvoerings)afspraken gemaakt over de decentralisatie van de EHS en het ILG. Deze afspraken worden tezamen het bestuursakkoord natuur genoemd.

Het kabinet Rutte II heeft de ambitie vastgelegd om te komen tot een robuuste EHS. Dat wil zeggen: een plus op de eerdere afspraken van het bestuursakkoord natuur over de herijkte EHS. De EHS zal robuuster worden doordat hij, in vergelijking met de herijkte EHS uit het bestuursakkoord natuur, zal worden vergroot, kwalitatief zal worden verbeterd en dat verbindingen zullen worden gerealiseerd tussen natuurgebieden onderling en tussen natuurgebieden en hun omgeving. De EHS zal aldus worden ontwikkeld tot een Natuur Netwerk Nederland.

Het kabinet maakt hiertoe afspraken met betrokkenen, in het bijzonder met de provincies als gebiedsregisseur. Deze afspraken zijn opgenomen in het Natuurpact ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland.

De provincies zullen de EHS (op het land) ontwikkelen tot een stelsel van robuuste natuurgebieden van (inter)nationale betekenis, waarvan het beheer structureel betaalbaar is.

De provincies spannen zich in om op 31 december 2013 de planologische begrenzing van het robuuste Natuurnetwerk Nederland afgerond te hebben. Het is de ambitie van het kabinet om in 2027 het dubbele van de ontwikkelopgave uit het bestuursakkoord natuur te realiseren. Hiertoe wordt, gerekend vanaf peildatum 1 januari 2011, minimaal 80.000 ha ingericht voor natuur. De provincies nemen de verantwoordelijkheid om vorm te geven aan deze in het Natuurpact beschreven ambitie. Het kabinet stelt voor deze ambitie jaarlijks gemiddeld € 100 mln. beschikbaar uit de in het regeerakkoord afgesproken € 200 mln. voor natuurintensivering; tevens zetten Rijk en provincies de reeds verworven ruilgronden in voor het realiseren van de ontwikkelopgave uit het bestuursakkoord natuur (40.000 ha), die onderdeel uitmaakt van de ambitie van 80.000 ha.

Het beheer van de EHS is de verantwoordelijkheid van de provincies geworden. Het Rijk draagt in de periode 2011-2013 bij aan de financiering van het beheer door de ILG-gelden, die resteren na de beëindiging van het ILG, via een decentralisatie-uitkering beschikbaar te stellen aan de provincies. Vanaf 2014 voegt het Rijk voor het beheer structureel € 105 mln. toe aan de algemene middelen van het Provinciefonds. De provincies stellen jaarlijks € 65 mln. beschikbaar. Daarnaast stelt het kabinet jaarlijks gemiddeld € 100 mln. (incl. beheer natuur buiten EHS) beschikbaar uit de in het regeerakkoord afgesproken € 200 mln. voor natuurintensivering.

Nederland heeft op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn gebieden aangewezen waarvoor zij gezien de voorkomende habitats en soorten een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Deze Natura 2000-gebieden maken volledig onderdeel uit van de EHS.

Naast Natura 2000 kent Nederland internationale verplichtingen op het gebied van water en soortenbescherming. Het Rijk is verantwoordelijk voor en door de EU aanspreekbaar op het voldoen aan deze internationale verplichtingen, zowel binnen als buiten de EHS. Voor wat betreft de EHS is afgesproken dat de provincies de beschikbare middelen voor ontwikkeling en beheer gericht zullen inzetten op het realiseren van de internationale verplichtingen via realisatie van de EHS en het voeren van een adequaat beheer.

Het Rijk blijft verantwoordelijk voor alle grote wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren), die onderdeel uitmaken van de (natte) EHS. De realisatie van specifieke natuurdoelen in het IJsselmeer, de uiterwaarden (NURG) en delen van de Maaswerken blijven eveneens een rijksverantwoordelijkheid vanwege de bescherming tegen hoog water.

Rijk en provincies hanteren 2027 als tijdshorizon voor de ambitie te komen tot een robuust netwerk van natuurgebieden. In deze periode willen Rijk en provincies een forse extra stap zetten op weg naar realisatie van de doelen van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water. Hierbij moet maximale synergie worden bereikt tussen natuur- en watermaatregelen.

De provincies zullen elk in hun eigen provincie uitwerking geven aan het natuurbeleid op basis van het Natuurpact. Dit zal leiden tot aanpassingen die de natuur een extra impuls geven en een duidelijke plus zijn ten opzichte van het natuurbeleid van het voorgaande kabinet.

Rijk en provincies hebben afgesproken het gevoerde beleid elke 3 jaar te evalueren en zonodig bij te stellen. Zij hebben het Planbureau voor de Leefomgeving gevraagd de evaluatie uit te voeren. Daarbij gaat het primair om de bereikte kwalitatieve doelen.

Met de decentralisatie van het natuurbeleid naar de provincies is de vraag opportuun op welke wijze de Tweede Kamer de komende jaren wordt geïnformeerd over de voortgang van het natuurbeleid. Dit mede met het oog op de motie Van Veldhoven (TK 33441, nr. 9).

Ik zal eind 2013 een brief aan de Tweede Kamer sturen met een voorstel op welke wijze de Kamer wordt geïnformeerd over de voortgang van het natuurbeleid en hoe de informatie van de provincies hierin wordt betrokken.

3. Omvang

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de omvang van de ***huidige*** EHS in kaart gebracht.

In het voorliggende rapport wordt de omvang van de EHS weergeven door de realisatie van het aantal hectares verwerving, inrichting en beheer in 2012 en de cumulatieve realisatie op 1 januari 2013.

De gerealiseerde EHS op 1 januari 2013 is weergegeven in figuur 1.

De EHS op het land is planologisch begrensd door de provincies. Het Rijk heeft in 1990 de oppervlakte van de bestaande natuur binnen de destijds begrensde EHS bepaald op 453.500 ha. De begrenzing van de EHS door de provincies in december 2013 zal leiden tot aanpassing van deze oppervlakte. De oppervlakte natuur binnen de begrensde EHS neemt jaarlijks toe door aankoop en inrichting van nieuwe natuur, en door agrarisch of particulier natuurbeheer.

Naast de EHS op het land, maken ook de Noordzee en de grote wateren deel uit van de EHS. Zie hiervoor paragraaf 5.2.

Natuurmeting op Kaart
In het rapport 'Nulmeting op Kaart' (TK 30825, nr. 56) is de feitelijke realisatie van de EHS 'in het veld' op 1 januari 2007 bepaald en gedigitaliseerd op kaart gezet. Vanaf 2010 vindt jaarlijks een voortgangsmeting plaats, de Natuurmeting op Kaart (NOK).
Op basis van de natuurmeting met peildatum 1 januari 2013 is in deze zesde voortgangsrapportage van het Groot Project EHS de realisatie van de EHS in 2012 alsmede de cumulatieve realisatie op peildatum 1 januari 2013 weergegeven.

3.2 Verwerving EHS

Om de EHS te realiseren worden in veel gevallen gronden gekocht. Verwerving van gronden gebeurt veelal door de Dienst Landelijk Gebied (DLG), in de meeste gevallen in opdracht van de provincies.

Een deel van de EHS wordt gerealiseerd door particulieren via functieverandering van hun grond. Zij ontvangen een vergoeding voor de waardedaling van de grond en kunnen een beroep doen op subsidie voor de inrichting en het beheer van de grond.

3.2.1 Verworven oppervlakte EHS in 2012

De in 2012 verworven oppervlakte EHS is als volgt opgebouwd:

In bezit van de eindbeheerder	2.375 ha
Nieuw BBL-bezit binnen de begrensde EHS	988 ha
Functieverandering	730 ha
Verworven in 2012	**4.093 ha**

3.2.2 Verworven oppervlakte EHS op 1 januari 2013

De verworven oppervlakte EHS op 1 januari 2013 is als volgt:

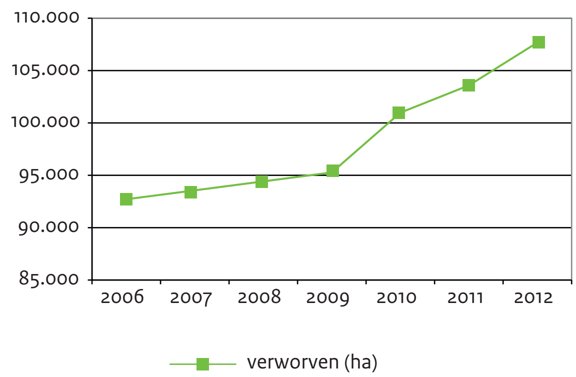
Verworven op 1 januari 2012	103.582 ha
Verworven in 2012	4.093 ha
Verworven op 1 januari 2013	**107.675 ha**

De verworven oppervlakte EHS op 1 januari 2013 is als volgt opgebouwd:

In bezit van de eindbeheerder	90.251 ha
BBL-bezit binnen de begrensde EHS	9.608 ha
Functieverandering	7.816 ha
Verworven op 1 januari 2013	**107.675 ha**

De verworven EHS in de periode 2007-2012 is weergegeven in figuur 2.

Figuur 2. Oppervlakte verworven EHS in de periode 2007 t/m 2012.

Figuur 1: **'Indicatieve ligging van de EHS op 1 januari 2013, op basis van planologische begrenzing door de provincies, voorafgaand aan de ontwikkeling van een robuust Natuurnetwerk Nederland.'** (Bron, DLG 2013)

3.3 Inrichting EHS

Om EHS te realiseren worden gronden (her)ingericht. Dit betekent dat de grond geschikt moet worden gemaakt voor het gebruik als natuurgebied. Inrichting vindt deels plaats in inrichtingsprojecten die worden uitgevoerd door de Dienst Landelijk Gebied (meestal in opdracht van provincies) en deels door terreinbeheerders.

3.3.1 Ingerichte oppervlakte EHS in 2012

De in 2012 ingerichte oppervlakte EHS is als volgt opgebouwd:

Ingericht	3.235 ha
Functieverandering	1.837 ha
Ingericht IJsselmeer[1]	100 ha
Ingericht in 2012	**5.172 ha**

3.3.2 Ingerichte oppervlakte op 1 januari 2013

De ingerichte oppervlakte EHS op 1 januari 2013 is als volgt:

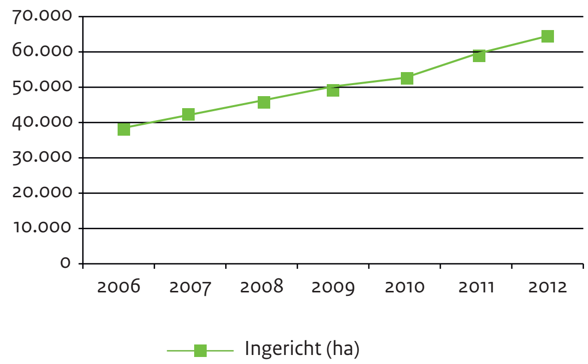
Ingericht op 1 januari 2012	59.416 ha
Ingericht in 2012	5.172 ha
Ingericht op 1 januari 2013	**64.588 ha**

De ingerichte oppervlakte EHS op 1 januari 2013 is als volgt opgebouwd:

Ingericht	57.637 ha
Functieverandering	5.456 ha
Ingericht IJsselmeer	1.495 ha
Ingericht op 1 januari 2013	**64.588 ha**

De ingerichte EHS in de periode 2007-2012 is weergegeven in figuur 3.

Figuur 3. Oppervlakte ingerichte EHS in de periode 2007 t/m 2012.

Onderhanden werk
Er zitten meestal enige jaren tussen het moment waarop een oppervlakte in inrichting wordt genomen en het moment waarop de inrichting wordt afgerond. Gedurende deze periode is sprake van zogeheten 'onderhanden werk'. Op 1 januari 2013 was de voorraad 'onderhanden werk' in de EHS 10.343 ha. Deze oppervlakte zal dus de komende jaren tot afronding komen.

3.4 Beheer EHS

Het beheer van de EHS-gebieden vindt plaats via:
- Particulier beheer: beheer door natuurbeschermingsorganisaties, zoals Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen.
- Functieverandering door particulieren.
- Agrarisch natuurbeheer, waarbij de grond conform natuurdoelen wordt beheerd, maar de functie landbouw behoudt.
- Staatsbosbeheer.
- Overige beheerders, zoals het ministerie van Defensie en waterleidingbedrijven.

3.4.1 Oppervlakte EHS in beheer in 2012

In 2012 is de oppervlakte natuur in beheer (binnen en buiten de EHS) toegenomen met 3.445 ha.

Als gevolg van een correctie is 29.000 ha agrarisch natuurbeheer verschoven van binnen de EHS naar buiten de EHS. De oppervlakte EHS in beheer is hierdoor afgenomen, de oppervlakte natuur buiten de EHS in beheer is hierdoor toegenomen.

[1] Inrichting IJsselmeer is geen onderdeel van Natuurmeting op Kaart

In de jaarlijkse Natuurmeting op Kaart werd de oppervlakte agrarisch natuurbeheer *rekenkundig* toegedeeld naar 'binnen' en 'buiten' de EHS (TK 30 825, nr. 188; blg-203171). In Natuurmeting op Kaart met peildatum 1 januari 2013 is het agrarisch natuurbeheer voor het eerst toegedeeld op basis van de daadwerkelijke ligging van de gronden.

Het Rijk gaat bij het bepalen van de oppervlakte EHS in beheer uit van een bestaande EHS van 453.500 ha. De provincies hebben aangegeven de bestaande EHS op basis van natuurbeheerplannen te schatten op 519.000 ha (TK 30 825, nr. 188; blg-203171). Hierdoor zou de oppervlakte EHS in beheer weer toenemen met circa 70.000 ha.

De in 2012 in beheer genomen oppervlakte EHS is als volgt opgebouwd:

Particulier natuurbeheer	1.853 ha
Functieverandering	987 ha
Staatsbosbeheer	- 1.925 ha
Agrarisch natuurbeheer	- 28.999 ha
Beheer door derden	- 1.461 ha
Totaal	**- 29.545 ha**

3.4.2 Oppervlakte EHS in beheer op 1 januari 2013

De in beheer zijnde oppervlakte EHS op 1 januari 2013 is als volgt:

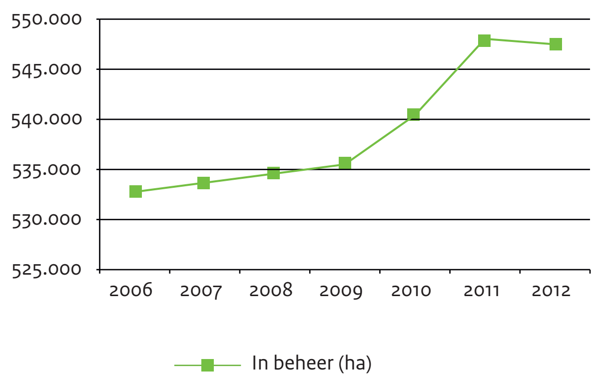
In beheer op 1 januari 2012	577.035 ha
Toename beheer in 2012	- 29.545 ha
In beheer op 1 januari 2013	**547.490 ha**

De in beheer zijnde oppervlakte EHS op 1 januari 2013 is als volgt opgebouwd:

Particulier natuurbeheer	254.002 ha
Functieverandering	3.855 ha
Staatsbosbeheer	194.285 ha
Agrarisch natuurbeheer	16.042 ha
Beheer door derden	79.306 ha
Totaal	**547.490 ha**

De oppervlakte EHS in beheer in de periode 2007-2012 is weergegeven in figuur 4. In deze figuur is de correctie voor agrarisch natuurbeheer ook doorgevoerd voor de jaren 2007-2011.

Figuur 4. Oppervlakte EHS in beheer in de periode 2007 t/m 2012.

3.5 Samenwerkingsafspraak veiligheid en natte natuur

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken werken nauw samen in het realiseren van natte natuur in en rond zoetwatersystemen. Deze samenwerking is vastgelegd in de Samenwerkingsafspraak veiligheid en natte natuur (TK 25017, nr. 29). De samenwerkingsafspraak richt zich op de uitvoering van projecten met als doelstelling veiligheid en natuurontwikkeling in het rivierengebied, in en langs de grote wateren en in het noorden van het land. Op deze wijze zijn de gezamenlijke kansen op het gebied van veiligheid, natuurontwikkeling en recreatie effectief te realiseren.

De samenwerkingsafspraak staat niet op zichzelf. Daar waar mogelijk is een efficiënte combinatie gezocht met de doelstellingen van het regulier beleid zoals de realisatie van de EHS, de bescherming tegen overstromingen, herstel en inrichting van rijkswateren, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natura 2000.

De samenwerkingsafspraak omvat de onderdelen ICES II- natte natuur, Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG), Maaswerken en Veiligheid bedijkte rivieren. Het onderdeel Veiligheid bedijkte rivieren is inmiddels uitgemond in de PKB Ruimte voor de Rivier (TK 30080, nr. 23).
Met de voortgangsrapportage Groot Project EHS wordt tevens invulling gegeven aan de toezegging om de Tweede Kamer te informeren over de voortgang van de samenwerkingsafspraak (TK 30885 A, nr. 3). Zie de tabellen 1, 2 en 3.

De realisatie van ICES-natte natuur is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1: Cumulatieve realisatie ICES Natte Natuur op 1 januari 2013

ICES-natte natuur		Realisatie in 2012 (ha)	Cumulatieve realisatie per 01-01-2013 (ha)
Noord-Nederland: Inrichting/herstel van natte natuurwaarden in beekdalen, meren en laagveengebied	Verwerving Inrichting In beheer	n.v.t. n.v.t. n.v.t.	n.v.t. 500 500
Zuidwestelijke Delta: Aanleg waterrijke natuurgebieden in en langs de grote wateren van het Zuid-Hollands deltagebied *)	Verwerving Inrichting In beheer	33 128 238	1.232 1.882 711
IJsselmeergebied: Inrichten grootschalige natte natuur in en langs het IJsselmeer	Verwerving Inrichting In beheer	n.v.t. 100 0	n.v.t. 1.495 1.331

*) realisatie vindt plaats in de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant (projecten Zuiderklip en Hilpolders)

De realisatie van de Maaswerken is weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: Cumulatieve realisatie Maaswerken op 1 januari 2013

Maaswerken		Realisatie in 2012 (ha)	Cumulatieve realisatie per 01-01-2013 (ha)
Betreft Grensmaas en Zandmaas: Bescherming tegen hoog water in de Maas en het realiseren van natuur	Verwerving *) Inrichting In beheer*)	38 14 -31	736 20 122

*) In de vijfde voortgangsrapportage is bij verwerving abusievelijk 926 ha opgenomen als cumulatieve realisatie in plaats van 698 ha. De afname beheer in 2012 is het gevolg van wijzigingen in de begrenzing.

Tevens wordt verwezen naar de 22e voortgangsrapportage Zandmaas en Grensmaas (Kamerstuk 18106, nr. 214).

De realisatie van NURG is weergegeven in tabel 3.

Tabel 3: Cumulatieve realisatie NURG op 1 januari 2013

NURG		Realisatie in 2012 (ha)	Cumulatieve realisatie per 01-01-2013 (ha)
Betreft uiterwaarden: Bescherming tegen hoog water en het realiseren van natuur	Verwerving Inrichting In beheer	52 20 31	5.687 3.162 3.955

3.6 Oordeel omvang EHS

De in dit hoofdstuk opgenomen realisatie van de EHS is afgezet tegen de begrenzing van de huidige EHS, die, conform het Natuurpact, moet worden ontwikkeld tot een robuust netwerk van natuurgebieden. De provincies spannen zich om uiterlijk 31 december 2013 de planologische begrenzing van het robuuste Natuurnetwerk Nederland te hebben afgerond. Dan wordt duidelijk hoe groot de EHS zal zijn en welk deel daarvan is gerealiseerd.

3.6.1 Verwerving en inrichting

In 2012 is 4.093 ha ten behoeve van de EHS verworven. Deze gronden zijn alle binnen de begrenzing van de huidige EHS verworven. Het aantal hectares dat buiten de begrensde EHS is aangekocht bedraagt op 1 januari 2013 17.231 ha.

Uit de voortgangscijfers blijkt dat, evenals in 2011, een aanzienlijke oppervlakte is ingericht binnen de grenzen van de huidige EHS. In 2012 is 5.172 ha ten behoeve van de EHS ingericht. Op 1 januari 2013 was de voorraad ‘onderhanden werk’ in de EHS 10.343 ha. Deze hectares zullen dus de komende jaren tot afronding komen.

Per 1 januari 2011 is 6.694 ha verworven in de EHS en 11.770 ha ingericht. Het is positief dat er goede voortgang is geboekt met de inrichting in het licht van de in het Natuurpact opgenomen ambitie om in de periode 2011-2027 80.000 ha in te richten.

3.6.2 Beheer

Uit figuur 4 blijkt dat de oppervlakte EHS in beheer met 29.545 ha is afgenomen. Deze afname is voornamelijk het gevolg van een definitiewijziging bij de oppervlakte agrarisch natuurbeheer. Daarnaast is als gevolg van diverse oorzaken (onder andere herbegrenzing van de EHS en het corrigeren van dubbeltellingen) de oppervlakte EHS in beheer bij Staatsbosbeheer kleiner geworden.

Op 1 januari 2013 is 547.490 ha EHS in beheer. Het Rijk gaat hierbij uit van een bestaande EHS van 453.500 ha. De provincies hebben in Natuurmeting op Kaart met peildatum 1 januari 2012 aangegeven de bestaande EHS op basis van natuurbeheerplannen te schatten op 519.000 ha (TK 30 825, nr. 188; blg-203171). Hierdoor zou de oppervlakte EHS in beheer weer toenemen met circa 70.000 ha. Ik heb de Tweede Kamer hierover eerder geïnformeerd (TK 30 825, nr. 192).

Geconcludeerd kan worden dat de opgaven en begrenzing van de EHS nog altijd in ontwikkeling zijn. Na de begrenzing van de EHS door de provincies in december 2013 zal duidelijk worden hoe groot de oppervlakte bestaande natuur in de EHS zal zijn en welke oppervlakte daadwerkelijk in de EHS in beheer is.

4. Kwaliteitsbeleid

Voor het behalen van de doelstellingen van de EHS is het van groot belang dat de kwaliteit van de natuur optimaal is. De afgelopen jaren is de Tweede Kamer via deze voortgangsrapportages geïnformeerd over het proces van kwaliteitsborging in de EHS via de Index Natuur en Landschap en de verankering daarvan in beleid en uitvoering (4.1). Een belangrijke randvoorwaarde voor een optimale natuurkwaliteit is het peil van de milieucondities (4.2). Over beide onderwerpen hebben Rijk en provincies afspraken gemaakt in het bestuursakkoord natuur.

4.1 Kwaliteitsborging EHS

De beoogde ecologische doelen van de EHS zijn aanvankelijk op landelijk niveau beschreven in het Natuurbeleidsplan (1990) en de nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur' (2000). Uitwerking daarvan moest uiteraard plaatsvinden op het niveau van provincies en in de natuurgebieden zelf. Om de sturing op de natuurkwaliteit te verbeteren en te vergemakkelijken is de afgelopen jaren in een samenwerkingsverband tussen Rijk, provincies en de gezamenlijke terreinbeheerders de Index Natuur en Landschap ontwikkeld. Deze Index is een typologie waarin de diversiteit aan natuur in Nederland is uit te drukken. Provincies hebben de beheertypen uit de Index verankerd in hun provinciale natuurbeheerplannen en gebruiken deze –via de aan de Index gekoppelde standaardkostprijzen per beheertype- bij de subsidieverlening in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL).

In het bestuursakkoord natuur hebben Rijk en provincies afspraken gemaakt over de decentralisatie van de EHS. Internationale doelen, met name Natura 2000, hebben daarbij de hoogste prioriteit.

4.2 Milieucondities

Goede milieucondities zijn van bepalend belang voor de kwaliteit van de natuur in de EHS. Sinds de introductie van de EHS zijn de milieucondities voor natuur verbeterd, maar met name verdroging, verzuring en vermesting vormen (vaak in onderlinge samenhang) in en rondom veel natuurgebieden nog steeds een probleem. Het verbeteren van de milieucondities draagt niet alleen bij aan de kwaliteit van de natuur, maar vermindert ook de kosten voor beheer.

Om de verzuring en vermesting in en rondom de Natura 2000-gebieden te bestrijden en tegelijkertijd de vergunningverlening vlot te trekken, is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) ontwikkeld. Over de PAS en Natura 2000 wordt de Tweede Kamer separaat van deze voortgangsrapportage geïnformeerd.

Lopende verplichtingen voor de verbetering van de milieukwaliteit (bestrijding van verdroging en maatregelen tegen verzuring en vermesting) worden door de provincies uitgefinancierd.

4.3 Oordeel kwaliteit EHS

Op grond van het bestuursakkoord natuur zijn de provincies verantwoordelijk voor de sturing op de kwaliteit van de EHS. De breed onderschreven Index Natuur en Landschap is daarbij een belangrijk hulpmiddel.

Hoewel de milieucondities voor de EHS zijn verbeterd sinds 1990 (zie ook hoofdstuk 7) moet er nog veel gebeuren om verdroging, verzuring en vermesting in en rondom natuurgebieden aan te pakken. Zowel de afspraken uit het bestuursakkoord natuur, de ontwikkeling van de PAS als de 'plus' bovenop de afspraken uit het bestuursakkoord natuur en uiteengezet in het Natuurpact leveren hiertoe een belangrijke bijdrage.

5. Samenhang

Een belangrijke opgave in het EHS-beleid is het versterken van de samenhang binnen het netwerk. Een samenhangende EHS is noodzakelijk om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen en vervolgens te kunnen versterken. Om een samenhangende EHS te realiseren wordt ingezet op een robuust netwerk van natuurgebieden, gericht op het realiseren van de internationale verplichtingen, dat verbonden is met de (agrarische) omgeving. Hiertoe wordt de EHS (op het land) door de provincies herijkt tot een stelsel van natuurgebieden van (inter)nationale betekenis, waarvan het beheer structureel betaalbaar is. Knelpunten in de samenhang van de EHS als gevolg van barrières door infrastructuur worden opgelost. Hiertoe is het Meerjarenprogramma Ontsnippering opgesteld (zie paragraaf 5.1).
Naast de EHS op het land maken ook alle grote wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren) deel uit van de EHS en dragen zij in belangrijke mate bij aan het versterken van de EHS als samenhangend netwerk (zie paragraaf 5.2).

5. 1 Oplossen knelpunten natuur en infrastructuur

Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO)
Voor het goed functioneren van de EHS is het van belang dat barrières voor flora en fauna worden opgelost. Met het Meerjarenprogramma Ontsnippering (TK 29652, nrs 1-2) worden in samenwerking tussen het Rijk en de provincies de belangrijkste barrières aangepakt tussen de EHS en de bestaande rijksinfrastructuur (weg, water, spoor). In 2018 moeten 215 knelpunten zijn opgelost. Dit gebeurt door middel van de aanleg van ecoducten, faunatunnels en andere faunavoorzieningen. De algehele coördinatie van het programma ligt bij Rijkswaterstaat. Het programma voorziet in een gebiedsgerichte aanpak onder regie van de provincies. Het MJPO heeft alleen betrekking op de bestaande infrastructuur. Voor nieuw aan te leggen infrastructuur hanteert het Rijk het beleid dat al bij de aanleg zo veel mogelijk rekening wordt gehouden met ecologische vereisten.

Uit het Jaarverslag MJPO 2012 blijkt dat in 2012 9 knelpunten zijn opgelost en 12 knelpunten gedeeltelijk opgelost. In totaal waren eind 2012 van de 215 knelpunten er 68 geheel opgelost en 56 gedeeltelijk en opgelost (zie figuur 5). Naar verwachting zullen aan het eind van de MJPO-periode nog 48 knelpunten resteren. Dat heeft ondermeer te maken met het feit dat in 2011 onder het kabinet Rutte-I de robuuste verbindingszones in de EHS zijn geschrapt. Daarmee werd ook het budget voor voorzieningen in deze zones ingetrokken.

Het kabinet Rutte II heeft de ambitie om de EHS robuuster te maken ondermeer door verbindingen te realiseren tussen natuurgebieden onderling en tussen natuurgebieden en hun omgeving. Momenteel werken het Rijk en de provincies gezamenlijk aan afspraken om dit beleid vorm te geven.

Zoals aangekondigd in de vijfde voortgangsrapportage Groot Project EHS worden vanaf 2012 de prioritaire knelpunten in het jaarverslag MJPO niet meer uitgelicht. In navolging hiervan zijn de prioritaire knelpunten ook niet meer opgenomen in deze voortgangsrapportage.

5.2 Grote wateren

Alle grote wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren) maken deel uit van de EHS. Zij zijn geen onderdeel van de beoogde EHS op het land, maar vormen gezamenlijk een oppervlakte van meer dan 6 miljoen ha (bestaande) natuur.

Noordzee
Voor de Noordzee streeft het kabinet naar een gezonde toestand van het mariene milieu om daarmee ook een belangrijke bron voor de economie en de voedselvoorziening veilig te stellen.

Het Nederlandse deel van de Noordzee is een kerngebied van de EHS. Naar verwachting zal in 2014 ruim 19% van het Nederlandse deel van de Noordzee onder Natura 2000 zijn gebracht.

Figuur 5: Overzicht opgeloste knelpunten tussen EHS en rijksinfrastructuur eind 2012

In 2012 is het VIBEG akkoord (Visserij In Beschermde Gebieden) gesloten tussen natuurorganisaties, visserijorganisaties en het Rijk over de bescherming van Natura 2000-gebieden in de Noordzeekustzone en de Vlakte van de Raan.

Het Kabinet heeft in oktober 2012 de Mariene Strategie Deel I vastgesteld en de Europese Commissie daarover gerapporteerd. Deel I omvat de initiële beoordeling van het mariene milieu, de omschrijving van de goede milieutoestand, de door Nederland gestelde milieudoelen voor 2020 en de bij de milieudoelen behorende indicatoren. Ook geeft de Mariene Strategie Deel I een eerste aanzet voor een monitoringprogramma (Mariene Strategie Deel II) en aanvullende maatregelen op vigerend beleid. Het kabinet kiest voor een nuchtere en pragmatische benadering. De analyse van de huidige toestand toont aan dat we met het huidige en voorgenomen beleid voor de KRM-vereisten op de goede weg zitten. Aanvullend wordt gewerkt aan de verdere verduurzaming van de visserij, de preventie van zwerfvuil/(micro)plastics en aanvullende bodembescherming van het Friese Front en de Centrale Oestergronden.

De uitwerking van de Mariene Strategie gebeurt zoveel mogelijk in samenhang en samenwerking met de buurlanden in de Noordzeeregio.

Waddenzee

In de PKB Derde Nota Waddenzee (TK 26431, nr. 95) is het rijksbeleid voor de Waddenzee vastgelegd. De hoofddoelstelling voor de Waddenzee is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en behoud van het unieke open landschap. In het gezamenlijke Beheer- en Ontwikkelingsplan van het Regionaal College Waddengebied (RCW, 2009) zijn de rijks- en regionale ambities gebundeld. In 2009 is door de Unesco de status Werelderfgoed aan de Waddenzee toegekend.

De doorwerking van het rijksbeleid vindt plaats door de uitwerking van de Natura 2000-aanwijzing voor de Waddenzee en het Eems-Dollard gebied, en door het Programma naar een Rijke Waddenzee.

Het Programma naar een Rijke Waddenzee komt voort uit het Convenant Transitie Mosselsector en natuurherstel Waddenzee en het Beheer- en Ontwikkelingsplan van het RCW om te komen tot een Rijke Zee in 2030; niet alleen voor de natuur, maar ook voor gezonde economische sectoren en een duurzaam gebruik van de Waddenzee.

De voortgang van het Programma naar een Rijke Waddenzee is recent aan de Tweede Kamer gemeld (TK 29675 nr. 149). Het programma zal dit jaar worden geëvalueerd. Begin 2014 zal de evaluatie aan de Tweede Kamer worden toegestuurd.

IJsselmeergebied

In het IJsselmeergebied is het beleid gericht op het borgen van de veiligheid en de zoetwatervoorziening, en op behoud en versterking van het gebied als grootschalig open gebied met bijzondere waarden van natuur, landschap en cultuur. Het rijksbeleid voor het IJsselmeergebied is beschreven in het Nationaal Waterplan. Voor het Markermeer-IJmeer is dit verder uitgewerkt in de ontwerp Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer. In dit kader investeert het Rijk onder voorwaarden € 30 mln. in de aanleg van de 1e fase Marker Wadden (circa 3.000 ha). Daarnaast wordt de toekomstige klimaatopgave voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening verkend in het Deltaprogramma IJsselmeergebied. Behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden is voor beide programma's een belangrijke randvoorwaarde.

Zuidwestelijke Delta

In de Zuidwestelijke Delta vindt de aanleg en inrichting plaats van waterrijk natuurgebied in en langs de grote wateren. Op 1 januari 2013 is de verwerving nagenoeg afgerond en is 1.882 ha ingericht.

In 2011 is besloten om ten behoeve van vismigratie het Besluit beheer Haringvlietsluizen (het Kierbesluit) uit te voeren.

Grote rivieren

De Nederlandse rivieren herbergen veel ecologische waarden en leveren gezien hun ligging een belangrijke bijdrage aan de EHS als ecologisch netwerk. Naast veiligheid en waterberging, is daarom ook natuur van belang in het (rijks)beleid voor de rivieren. Het beleid voor hoogwaterveiligheid en Ruimtelijke kwaliteit voor de Rijntakken is uitgewerkt in de PKB Ruimte voor de rivier (TK 30080, nr. 23) en voor de Maas in de integrale verkenning voor de Maas (IVM).

Sinds 2001 heeft het programma 'Ruimte voor de rivier' de status Groot Project. In 2012 is de 20e en meest recente voortgangsrapportage over dit Groot Project naar de Tweede Kamer gestuurd (TK 30080, nr. 61). Het programma Maaswerken heeft sinds 2002 de status Groot Project. In 2012 is de 22e en meest recente voortgangsrapportage over dit Groot Project naar de Tweede Kamer gestuurd (TK 18106, nr. 214).
Van groot belang voor het effectief functioneren van de grote wateren in het netwerk EHS is de kwaliteit van het water. Maatregelen die genomen worden in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water zullen ook de kwaliteit van de EHS aanzienlijk bevorderen.
Een aantal specifieke taakstellingen voor de ontwikkeling van natuur in en rond de grote wateren worden gerealiseerd ter uitvoering van de Samenwerkingsafspraak Veiligheid en Natte Natuur (zie paragraaf 3.5).

5.3 Oordeel samenhang EHS

Een samenhangende EHS is nodig om de achteruitgang van de biodiversiteit tegen te gaan en de biodiversiteit te versterken. Om deze samenhang te bereiken wordt ingezet op een robuust netwerk van natuurgebieden gericht op het realiseren van de internationale verplichtingen, dat verbonden is met de (agrarische) omgeving.

Met de uitvoering van het MJPO wordt ingezet op het oplossen van knelpunten tussen natuur en infrastructuur, waardoor het aantal barrières tussen natuurgebieden vermindert. De uit te voeren maatregelen ten aanzien van de Noordzee en de grote wateren zullen de samenhang tussen de EHS op het land en de natte EHS verder versterken.

6. Planologische bescherming

6.1 Stelsel van planologische doorwerking en bescherming

Een afdoende planologische bescherming van de EHS is essentieel voor het succesvol realiseren ervan. Deze bescherming krijgt vorm via het stelsel van ruimtelijke ordening en mondt daardoor via Rijk en provincies uit in vastlegging in gemeentelijke bestemmingsplannen.

Op de EHS is het zogenoemde 'nee, tenzij'-regime van toepassing. Binnen gebieden waar dit regime geldt, zijn nieuwe plannen, projecten of handelingen niet toegestaan, indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten, tenzij er geen reële alternatieven zijn of sprake is van redenen van groot openbaar belang. Wanneer een project, plan of handeling volgens dit regime is toegestaan, dienen de negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden zoveel mogelijk te worden weggenomen (mitigatie); resterende negatieve effecten moeten worden gecompenseerd. Rijk en provincies hebben gezamenlijk een beleidskader opgesteld voor mogelijke ingrepen in de EHS: Spelregels EHS (TK 30825, nr. 6).

6.2 Ontwikkelingen in 2011 en 2012

Met het bestuursakkoord natuur zijn duidelijke afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheidsverdeling tussen het Rijk en de provincies. De uitvoering van het natuurbeleid valt onder de verantwoordelijkheid van de provincies. Dit geldt ook voor de herijking van de EHS, dit is opgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro, augustus 2011).
In het Regeerakkoord 'Bruggen Slaan' (oktober 2012) zijn de afspraken uit het bestuursakkoord natuur gehandhaafd. De afgesproken resultaten uit dat akkoord staan.

Het Regeerakkoord geeft kaders voor de extra ambities van het kabinet Rutte II. Deze ambities vormen een 'plus' bovenop de afspraken uit het bestuurakkoord natuur. Het Rijk en de provincies gaan samen werken aan de kaders en ambities van een nieuw natuurbeleid dat in het Natuurpact is vastgelegd. Vanuit verschillende rollen werken het Rijk en de provincies aan hetzelfde doel.

Het voorgaande brengt geen wijzigingen aan in het niveau van planologische bescherming. Het 'nee, tenzij'-regime en de Spelregels EHS blijven dus ook op de herijkte EHS van kracht. Toepassing van het 'nee, tenzij'-regime en de Spelregels EHS was ook vóór het bestuursakkoord natuur al een taak van de provincies.

In 2011 is de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) verschenen, die in maart 2012 definitief is vastgesteld (TK 32660, nr. 50). In de SVIR is het 'nee,tenzij'-regime van de EHS opgenomen.

6.3 Oordeel planologische bescherming

De provincies hebben de EHS via het 'nee, tenzij'-principe of een vergelijkbaar beschermingsregime op een goede manier in hun eigen ruimtelijk beleid vastgelegd. Zoals in hoofdstuk 2 beschreven werken de provincies op basis van de afspraken in het bestuursakkoord natuur en de ambities uit het Natuurpact aan de begrenzing van de EHS.

7. Beoogde effecten van het EHS-beleid

In dit hoofdstuk worden de beoogde ecologische effecten van de EHS beschreven (7.1). Conform de afspraken met de Kamer wordt hierbij gebruik gemaakt van de tweejaarlijkse Balans voor de Leefomgeving en andere informatie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Tevens wordt in paragraaf 7.2 de relatie gelegd met de ecologische effecten van de herijking van de EHS, het Natuurpact en de PBL-adviezen daarover.

7.1 Algemeen beeld

Het hoofddoel van de EHS is het herstellen en versterken van de biodiversiteit. Het is moeilijk 'één op één' een relatie te leggen tussen de realisatie van de EHS en het peil van de biodiversiteit. Er zijn tal van externe factoren die van invloed zijn op de biodiversiteit (verstedelijking, ontwikkelingen in verkeer, landbouw en industrie, etc.) en bovendien draagt naast de EHS ook ander beleid bij aan het verbeteren van de biodiversiteit, zoals het soortenbeleid en het milieubeleid. De EHS kent naast biodiversiteit als hoofddoel een aantal belangrijke nevendoelen, zoals recreatie.

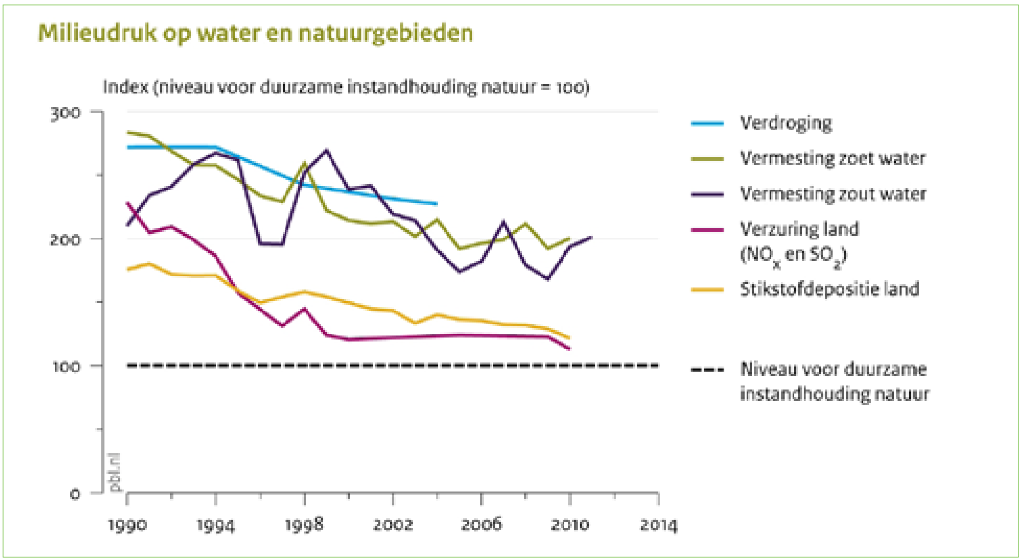
Toch is het nuttig om, naast de objectief vast te stellen groei van het natuurareaal door de EHS (zie hoofdstuk 3), waar mogelijk de beoogde ecologische effecten van de EHS in kaart te brengen. In deze paragraaf wordt gebruik gemaakt van de Balans voor de Leefomgeving 2012, die op 24 september 2012 aan de Minister van Infrastructuur en Milieu is aangeboden. Voor meer informatie wordt verwezen naar deze Balans en/of naar het Compendium voor de Leefomgeving op internet (www.compendiumvoor-deleefomgeving.nl), waar tal van indicatoren te vinden zijn die (deels) relevant zijn voor de EHS.

In figuur 7 is te zien dat de milieudruk op de natuur sinds de introductie van de EHS in 1990 gemiddeld genomen gestaag is gedaald, maar nog niet voldoende tot het niveau voor duurzame instandhouding van de natuur.

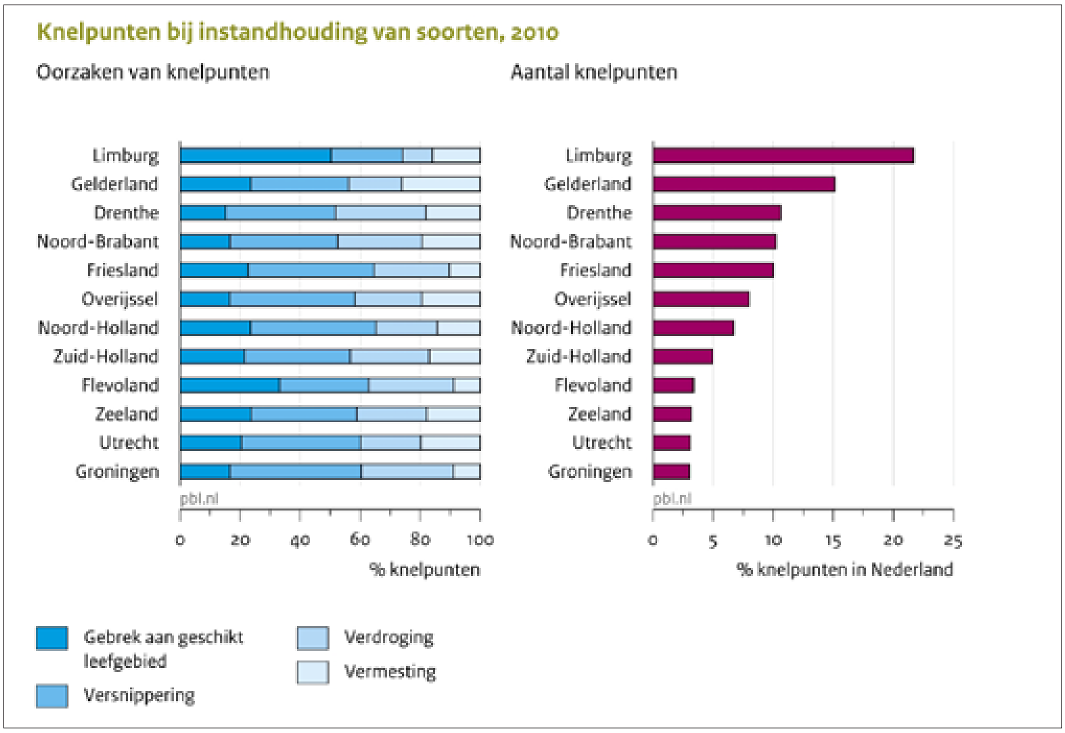
Deze grafiek bevestigt de noodzaak van het beleid om te blijven investeren in het verbeteren van de milieucondities voor natuur, met name het bestrijden van verdroging, vermesting en verzuring.

In hoofdstuk 2 is beschreven hoe het toekomstig natuurbeleid eruit zal zien en welke afspraken hierover gemaakt zijn in het bestuurakkoord natuur alsmede de extra ambities op dit vlak zoals neergelegd in het Regeerakkoord van het kabinet Rutte II en nader uitgewerkt in het Natuurpact.

Figuur 7: De milieudruk op natuur daalt, maar is nog niet op het gewenste niveau. Bron: Balans voor de Leefomgeving 2012, Planbureau voor de Leefomgeving.

Figuur 8: De knelpunten voor het bereiken van de gewenste natuurkwaliteit in de EHS verschillen per provincie in grootte en aard. Bron: Balans voor de Leefomgeving 2012, Planbureau voor de Leefomgeving.

In figuur 8 wordt per provincie duidelijk gemaakt welke knelpunten optreden met betrekking tot het verbeteren van de biodiversiteit in de EHS. Uit de grafiek wordt duidelijk dat de situatie per provincie nogal verschilt. Het is daarom van groot belang dat provincies maatwerk kunnen leveren. Door de afspraken uit het bestuursakkoord natuur en de 'plus' van het kabinet Rutte II bovenop deze afspraken worden deze mogelijkheden verder versterkt. Daarnaast dragen ook de landelijke afspraken over het verbeteren van de milieucondities (zie paragraaf 4.2) en de aanpak van versnippering via het MJPO; zie paragraaf 5.1) hieraan bij.

7.2 Relatie met het bestuursakkoord natuur en het Natuurpact

Vanwege de kennis over ecologische effecten is het PBL in adviserende zin betrokken geweest bij de herijking van de EHS van het bestuursakkoord natuur. Voorafgaand aan de herijking van de EHS is het PBL gevraagd op welke manier –binnen de inhoudelijke en financiële randvoorwaarden van het regeerakkoord- de beschikbare middelen (geld en hectares) het beste zijn in te zetten om de doelen te bereiken. Dit leidde in februari 2011 tot het rapport 'Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur. Quick Scan van varianten.' (TK 30825, nr. 69 en 73). In deze 'quick scan' presenteerde het PBL de verwachte effecten van de herijking van de EHS in een achttal varianten. Van dit rapport kunnen de provincies gebruik maken bij de herijking van de EHS.

Het PBL is ook om advies gevraagd over de ecologische gevolgen van het bestuursakkoord natuur. Op 18 november 2011 verscheen op grond daarvan de notitie Beoordeling Natuurakkoord (TK 30825, nr. 113). Tenslotte heeft het PBL, op verzoek van de Tweede Kamer, op 16 februari 2012, een aanvullende analyse uitgebracht naar aanleiding van de aanvullende afspraken tussen Rijk en provincies van 7 december 2011 en de uitvoeringsafspraken tussen Rijk en provincies van 8 februari 2012 (TK 30825, nr. 170).

PBL stelt in haar rapport de vraag of, vooral gezien de forse bezuinigingen, de herijkte EHS wel voldoende bij kan dragen aan het behalen van de internationale biodiversiteit-doelen. Binnen de gegeven (financiële) omstandigheden vond het PBL de gekozen focus op internationale verplichtingen (met name Natura 2000) en beheer van bestaande natuur wel verstandig. De aanvullingen op het akkoord zullen volgens het PBL de effectiviteit ervan ten goede komen. Het PBL concludeerde echter ook dat de versobering op het natuurbeheer gehandhaafd bleef en signaleerde nog veel onzekerheden in de afspraken.

Het Regeerakkoord 'Bruggen Slaan' handhaaft de afspraken uit het bestuursakkoord natuur, maar geeft kaders voor een 'plus' bovenop deze afspraken. Op verzoek van het Interprovinciaal Overleg en het ministerie van Economische Zaken heeft het PBL in het voorjaar 2013 een quickscan uitgevoerd van de effecten van het beleid uit het Natuurpact. Hieruit blijkt dat de voorgestelde aanpak een meerwaarde kan gaan opleveren ten opzichte van de te verwachte resultaten op basis van het bestuursakkoord natuur. Ten opzichte van de situatie van 2010 is de verbetering naar verwachting tweemaal zo groot als de verbetering met de maatregelen uit het bestuursakkoord natuur. Het lange termijn doel wordt echter nog niet bereikt.

7.3 Oordeel over beoogde effecten van het EHS-beleid

Sinds de introductie van de EHS in 1990 is de Nederlandse natuur er gemiddeld genomen op vooruit gegaan. Dat geldt zowel voor het areaal, de milieudruk en de kwaliteit als voor de onderlinge samenhang van de natuurgebieden. Dat is echter in veel gevallen nog niet voldoende om de natuur duurzaam in stand te houden en om de internationale biodiversiteitdoelen te bereiken. Blijvende en gerichte aandacht om de biodiversiteit te verbeteren blijft daarom nodig. De realisatie van de ambities van Rijk en provincies met een tijdshorizon van 2027 draagt hieraan wezenlijk bij. Het mag echter niet blijven bij mooie ambities alleen: Rijk en provincies willen samen voortgang boeken.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zal de effecten van het gevoerde beleid voor het realiseren van de internationale doelen en de maatschappelijke doelen monitoren. Hiertoe zal zij eens in de 3 jaar een voortgangsrapportage opstellen. Deze voortgangsrapportage is gericht op de toekomst; bijsturing kan bijvoorbeeld nodig zijn vanwege externe ontwikkelingen of nieuwe wetenschappelijke inzichten.

8. Financiën

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de financiële middelen die het Rijk in 2012 voor de EHS heeft uitgegeven.

8.1 Verwerving en inrichting

In het bestuursakkoord natuur hebben Rijk en provincies afgesproken met ingang van 1 januari 2011 de ontwikkelopgave voor de EHS volledig te realiseren uit de verkoop en het ruilen van gronden. Deze afspraak is van toepassing op 2012.

Voor 2013 is, aanvullend op de opbrengsten uit grond, € 126,9 mln. beschikbaar voor de ontwikkeling van extra natuur (TK 30.825, nr. 189). Hiervan is € 15 mln. voor het project Markerwadden.

Vanaf 2014 stelt het Rijk jaarlijks gemiddeld € 100 mln. beschikbaar uit de middelen voor natuurintensivering voor de ontwikkeling van een robuust netwerk van natuurgebieden (zie Natuurpact).

De uitgaven voor de rijksprojecten NURG/Maaswerken bedragen € 3,7 mln. in 2012 (bron: Jaarverslag EZ 2012, TK 33.605 XIII, nr. 1 (zie pagina 109).

8.2 Beheer

De provincies zijn conform het bestuursakkoord natuur verantwoordelijk voor beheer. Dit is inclusief het beheer EHS door Staatsbosbeheer. Het beheer tot en met 2013 wordt gefinancierd uit de resterende ILG-middelen, die via een decentralisatie-uitkering aan de provincies ter beschikking zijn gesteld.

Voor 2013 is aanvullend hierop € 65,6 mln. beschikbaar voor uitvoering SNL, herstelbeheer en hydrologie (TK 30.825, nr. 189).

Vanaf 2014 stelt het Rijk jaarlijks € 105 mln. beschikbaar voor beheer conform het bestuursakkoord natuur; de provincies dragen jaarlijks € 65 mln. bij. Daarnaast stelt het Rijk jaarlijks gemiddeld € 100 mln. beschikbaar uit de middelen voor natuurintensivering voor beheer. De inzet van deze middelen voor beheer is conform de doelen zoals genoemd in het Natuurpact.

8.3 Meerjarenprogramma Ontsnippering

Voor uitvoering van het MJPO heeft het Rijk € 410 mln. beschikbaar gesteld. Hiervan is op 1 januari 2013 € 238,9 mln. uitgegeven en verplicht.

Bron: Jaarverslag MJPO 2012 (www.mjpo.nl/publicaties).

Het beschikbaar rijksbudget van € 410 mln. omvat € 160 mln. voor het oplossen van knelpunten in de robuuste verbindingen. Deze worden echter niet langer gefinancierd door het Rijk behoudens projecten waar reeds juridische verplichtingen zijn aangegaan. Voor het oplossen van MJPO-knelpunten voor robuuste verbindingen zijn de provincies, volgens eigen opgave, voor € 27,3 mln. juridische verplichtingen aangegaan.

8.4 Oordeel over financiën

De financiering van de EHS in 2012 is conform de afspraken in het bestuursakkoord natuur.

De financiering van de rijksprojecten in de EHS (NURG, Maaswerken, MJPO) in 2012 is rechtstreeks via de rijksbegroting verlopen en verantwoord via de jaarverslagen van EZ en I&M 2012.